

Başlık/ Title: Çince’de Dört İmden Oluşmuş Deyimlerin İncelenmesi: (Kadın-Kız 女) İmi Üzerine

Yazar/ Author

Semine İmge Azertürk

ORCID ID

0000-0002-3954-2400

Bu makaleye atf için: Semine İmge Azertürk, Çince’de Dört İmden Oluşmuş Deyimlerin İncelenmesi: (Kadın-Kız 女) İmi Üzerine, *KARE*, no. 8 (2019): 49-64.

To cite this article: Semine İmge Azertürk, Çince’de Dört İmden Oluşmuş Deyimlerin İncelenmesi: (Kadın-Kız 女) İmi Üzerine, *KARE*, no. 8 (2019): 49-64.

Makale Türü / Type of Article: Araştırma Makalesi / Research Article

Yayın Geliş Tarihi / Submission Date: 6 Aralık / December 2019

Yayına Kabul Tarihi / Acceptance Date: 7 Ocak / January 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 20 Ocak / January 2020

Web Sitesi: <https://karedergi.erciyes.edu.tr/>

Makale göndermek için / Submit an Article: <http://dergipark.gov.tr/kare>

This work is licensed under a [Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License](https://creativecommons.org/licenses/by-nc/4.0/).

Yazar: Semine İmge AZERTÜRK *

**Çince'de Dört İmden Oluşmuş Deyimlerin İncelenmesi:
(Kadın-Kız 女) İmi Üzerine**

Özet: Çince günlük yaşamda önemli yer tutan deyimler, Çin toplumunun tarihini, kültürünü, dünya görüşünü ve yaşam biçimini zengin bir biçimde aktaran kaynaklardır. Çince deyim, uzun kullanım sürecinden geçmiş, anlam ve içerik bakımından zengin, yazı ve edebi dilin özelliklerini taşıyan sabit sözcük grubudur. Deyimlerin büyük bir kısmı dört imin bir araya gelmesiyle oluşmuştur. Bu çalışma dört imden oluşmuş (kadın-kız 女) imi içeren, 127 deyim üzerinden yürütülmüştür. Çince (kadın-kız 女) imi önemli ve sık kullanılan bir im olmakla birlikte aynı zamanda bir anahtar imdir. Kadın imi erkek iminden çok önce ortaya çıkmış, tek bir imden meydana gelmiş temel kök bir imdir. (Kadın-kız 女) imi, Çince deyimlerde sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. (Kadın-kız 女) imi içeren deyimlerden, kadınlarla ilgili birçok tarihi, kültürel bilgiyi, Çin toplumundaki kadın algısını ve kadına yönelik cinsiyetçi yaklaşımı gözlemleyebilmekteyiz. Çince dilbilgisinde sözcük sıralaması çok önemlidir. Çince'nin anlam değişikliği çoğunlukla sözcük sırası ile sağlanır. Bu çalışma, dört imden oluşmuş Çince deyimlerde (kadın-kız 女) imi içeren deyimler bağlamında, cinsiyet faktörünün Çince sözcük sıralamasına olan etkilerini incelemeyi amaçlamıştır. İlk önce (kadın-kız 女) iminin oluşumuna değinilmiş, deyimler konularına göre sınıflandırılmış, daha sonra deyimler üç farklı açıdan nicel olarak incelenmiş, en son cinsiyet faktörünün sözcük sıralamasına olan etkisi, toplumsal yapı, düşünce yapısı ve cinsiyet ayrımcılığı başlıkları altında ele alınmıştır. (Kadın-kız 女) imi içeren deyimlerin analizi sonucunda, cinsiyet kavramının Çince sözcük sırasını etkilediği, yani kadın iminin erkek imi ve erkeği ifade eden imlerle birlikte kullanıldığı deyimler içinde, sadece beş deyim dışındaki diğer bütün deyimlerde, (erkek 男) iminin ön sırada (kadın 女) iminin arka sırada yer aldığı, erkeği güçlü kadını zayıf ve erkeği öven kadını küçük gören cinsiyetçi yaklaşımların olduğu gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Çince deyimler, kadın, kadın imi, Çin kültürü.

Analyzing Chinese Idioms Formed of Four Characters: (Woman-Girl 女) Character

Abstract: Daily used idioms are significant in the Chinese language being enriched sources that convey the history, culture, worldview and life style. An idiom in Chinese is an established word group that reflects a rich meaning and content by carrying the qualities of written and literary language while being used for a long time throughout history. Most of the idioms are formed with four merging characters. This article concentrates on the (woman-girl 女) character formed of four characters in 127 idioms. The (woman-girl 女) character in Chinese is an important and frequently used character as well as being a radical character. Consisted of one character and making it a main base character, the woman character was formed long before the character of man. We come across the character of (woman-girl 女) frequently in Chinese idioms. Historical and cultural information on women, the perception of women and the gendered approach of women in Chinese society can be observed by the idioms that have (woman-girl 女) characters. The order of wording in Chinese grammar is very important. Most meanings are given through the order of words. In the context of (woman-girl 女) characters formed of four characters in Chinese idioms, this article's purpose is to analyze effects of the gender factor on the wording order in the Chinese language. Firstly, the formation of the (woman-girl 女) character has been addressed, idioms have been categorized according to their subjects and then the idioms have

* Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Çin Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Dr. Öğr. Üyesi, azerturkimge@hotmail.com, Orcid No: 0000-0002-3954-2400.

quantitatively been analyzed. Lastly, the effect of the gender factor on wording order, the societal structure, mentality and gender discrimination has been approached.

As a result of analyzing idioms that have the (woman-girl 女) character, the concept of gender, effects the order of words, meaning; when the woman character is used with the man character and used in idioms that express the man, except for five of these idioms, the (man 男) character comes before the (woman 女) character. There are gender oriented approaches showing the man as strong and the woman as weak, praising the man and belittling the woman.

Key Words: Chinese idioms, woman, woman character, Chinese culture

1. Giriş

Son yıllarda Çin'in her açıdan gelişmesiyle, Çin dilinin dünyadaki önemi de gittikçe artmıştır, giderek daha fazla insan Çince öğrenmeye başlamıştır. Dünyada olduğu gibi Türkiye'de de Çince öğrenme eğilimi artmaktadır. Bu bağlamda Çin dili üzerine yapılan araştırmalar hem Çinceyi daha iyi öğrenme hem de Çin kültürünü anlama açısından büyük öneme sahiptir.

"Kültür dil ile var olduğu sürece ikisinin de birbirinden etkilenmesi kaçınılmazdır. Kültürün aktarıcılarında olan deyimler dilin önemli bir parçasıdır. Bir dili ve o dilin konuşulduğu kültürü iyi anlamak için o dilin deyimlerini de iyi bilmek gerekir."¹ "Deyimler bir dili konuşan toplumun dünya görüşünü, yaşam biçimini, çevre koşullarını, gelenek görenek ve inançlarını, önem verdiği varlık ve kavramları, kısacası maddi ve manevi kültürünü yansıtan o toplumun düşünce biçimini, hatta nükte ve buluşlarını ortaya koyan dilbilim açısından olduğu kadar yazın ve halkbilim açısından da önemli olan sözlere dir. Ayrıca bu öğeler her dilin iç yapısını, anlam özelliklerini, bir dilin gerçekleri dile getirmedeki anlayış ve anlatış biçimini de yansıtır. Dilci ve halkbilimciler deyimlere dayanarak bir toplumun bütün kültürünü inceleyebilir, önemli sonuçlar çıkarabilirler."²

Çince, uzun tarihi olan dillerden biridir ve zengin sözcük dağarcığına sahiptir. Çince, deyimler açısından da çok zengin bir dildir. Çince sözvarlığında deyimler Çin dilinin önemli bir ögesidir. "Çince, uzun kullanım sürecinden geçmiş, anlam ve içerik bakımından zengin, yazı ve edebi dilin özelliklerini taşıyan sabit sözcük grubu olan deyimler, anlamsal bütünlüğe, yapı olarak değişmeyen, biçimsel açıdan da zarif özelliklere sahiptir."³ Cui Xiliang incelediği "deyimler sözlüğünün %98,4'ünün dört 'imli'⁴ geleneksel Çin kültürünü zengin bir biçimde aktaran, az sözle çok ve derin anlamlar içeren deyimlerden oluştuğunu"⁵ ifade etmektedir. Çince dört imden meydana gelmiş deyimler çoğunluktadır. Bu yüzden bu

¹ S. Göksel Türköz, *Çeviri Amaçlı Korece Atasözleri Deyimler ve Hanca Dörtlemeler-Türkçe Karşılıklarıyla*, Likya Kitap Lotus Yayın Grubu, Antalya, 2018, s. 13.

² Doğan Aksan, *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2009, s. 91-92.

³ Borong Huang ve Xudong Liao, *Xiandai Hanyu Shang Ce*, Gaodeng Jiaoyu Chubanshe, Beijing, 2006, s. 266.

⁴ Çince Batı Dillerindeki gibi alfabe sistemi bulunmamaktadır. Çinceyi yazarken kullanılan şekillere "im" denmektedir.

⁵ Xiliang Cui, *Hanyu Shuyu Yu Zhongguo Renwen Shijie*, Beijing Yuyan Daxue Chubanshe, Beijing, 2005, s.15.

çalışmada da dört imden oluşmuş (kadın-kız 女) imi içeren deyimler araştırma konusu olarak belirlenmiştir.

Sözcük sıralaması ise dilbilgisinde önemli bir ölçüttür. Her dilin dilbilgisinde sözcük dizimi sorunu vardır. “Çince, sözcük sıralaması sadece dilbilgisel yapı ya da dilbilgisel anlam içermez, dilsel ifade, sözbilimi ve kültürü de kapsar. Çince’nin anlam değişikliği çoğunlukla sözcük sırası ile sağlanır. Batı dillerindeki morfolojik değişikliklerin, Çincede yok denecek kadar az olması nedeniyle, birçok dilbilgisel anlam, Çincede sözcük sıralamasıyla ifade edilmektedir. Bu yüzden Çince dilbilgisinde sözcük sıralaması çok önemlidir. Çince’de sözcük sıralaması genellikle biçim birimleri, imlerin düzen ve sırasını ifade eder.”⁶

Bu çalışma, (kadın-kız 女) imi içeren dört imli deyimlerde, (kadın-kız 女) iminin deyim içindeki sıralamasını analiz ederek cinsiyet faktörünün Çince sözcük sıralamasına olan etkisini ve altında yatan toplumsal-kültürel nedenleri, nitel ve nicel olarak incelemeyi amaçlamaktadır.

Deyimlere geçmeden önce Çince (kadın-kız 女) iminin anlamının ne olduğu ve imin hangi yöntemle oluşturulduğuna kısaca değinmek gerekmektedir.

2. (Kadın-Kız 女) İminin Oluşumu

Çince imler binlerce yıldır Çin halkının yazılı iletişim aracıdır. Çince imler sadece Çinceyi yazılı olarak kaydeden semboller değildir. Aynı zamanda Çin kültürünü de yansıtan, geçmişten günümüze kadar kullanılan tek “resimsel yazı”⁷ olma özelliğine de sahiptir. Çince imler incelendiğinde kadın iminin kullanım oranı oldukça fazladır. “Kadın imi, ‘resimsel yöntem’⁸ ile oluşturulmuş en eski imlerden biridir. Kadın imi daha sonra önemli bir ‘anahtar im’⁹ olarak kullanılmaya başlanmıştır. Büyük Çince İmler

⁶ Xinyue Liang, *Yuxu Zai Hanyu Yufa Zhong De Zuoyong*, Wenxue Jiaoyu (Xia), No 9, 2018, s.19.

⁷ Kavramsal yazı: Çeşitli somut ya da soyut çizimlerle kavramları, anlambilimleri gösteren yazı türü. Berke Vardar, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2002, s. 133.

⁸ Resimsel Yöntem 象形 (Xiàngxíng): Bkz. S. İmge Azertürk, *Çin Yazısının Tarihçesi ve Çince Sözcük Türetme Yolları*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, cilt 51 sayı 1, 2011, s.99-100.

⁹ Anahtar imler, bir imin anlamının genel olarak ne ile ilgili olduğunu belirten anlamı ifade eden kısımdır. Bazen bir veya birkaç çizgiden oluşabildiği gibi genelde kök imlerden ya da kök imlerin şekil formlarının değişmesinden meydana gelmişlerdir.

Sözlüğünde, kadın iminin anahtar im olarak kullanıldığı 956 im bulunmaktadır.”¹⁰

“Kadın’ iminin ‘Fal Yazıtlarındaki’¹¹ ya da Shang Hanedanlığı (M.Ö. 1600 - M.Ö. 1046) ve Zhou Hanedanlığı (M.Ö. 1046 - M.Ö. 256) döneminde antik bronz kaplara yazılmış olan Jinwen’daki şekline bakıldığında kadının, o dönem toplumda en yüksek konumda olduğu anlaşılmaktadır. Fal Yazıtlarındaki kadın imi (𡗗) dik, düzgün bir şekilde oturan kadını resmetmektedir. Kolları göğsünün ön kısmında çapraz olarak asil ve zarif bir biçimde çizilmiştir. Bu, asil soylu bir duruşu ve kadınlara saygı duyulduğunu da ifade etmektedir. Buradaki kadın imi Doğu Han Hanedanlığı (M.S. 25 - M.S. 220) zamanında Xu Shen tarafından yazılan Çin’in ilk İmler Sözlüğünde açıklandığı gibi sadece kız ya da evli kadını açıklamamaktadır. Xu Shen’in İmler Sözlüğünde yapmış olduğu bu açıklama erkek gücünün hâkim olduğu dönemlere dayanmaktadır. Jinwen’daki kadın iminde (𡗗), Fal Yazıtlarındaki şekilden farklı olarak kadının başına bir çizgi eklendiği göze çarpmaktadır. Bu imparatoriçe tacı ya da klan başının başındaki süsleme gibi görünmektedir. Bu da klandaki kadının konumu daha belirgin ve canlı bir biçimde ortaya çıkarmaktadır. Taç, tüm toplumlarda farklı biçimlerde de olsa iktidarı ve tanrısal gücü simgeleyen, hükümdarlara özgü bir başlık çeşididir. Bu iki şekilden de anlaşıldığı gibi kadın o dönemlerde toplumda yüksek bir konuma ve güce sahiptir.”¹² Kadının erkekten güçlü ve yüksek bir konuma sahip olduğu Fal Yazıtlarındaki imlerin yapısal gelişim sürecine bakılarak da anlaşılabilir. “Fal Yazıtlarındaki (kadın-kız 女) imi yapı açısından incelendiğinde, tek bir imden meydana gelmiş ve bölünemeyen temel, kök imdir. (Erkek 男) imi ise birleşik bir imdir yani iki ya da ikiden fazla imin bir araya gelerek birleşmesinden oluşmuştur. Fal Yazıtlarındaki imlerin gelişim sürecinde, ilk önce tek imli temel, kök imler oluşmuş, sonra daha karmaşık birleşik imler ortaya çıkmıştır. Bu yüzden (kadın-kız 女) imi, (erkek 男) iminden çok daha önce ortaya çıkmıştır. Bu da tam olarak antik dönemlerde

¹⁰ Xiaoyan Li ve Xiaojing Li, “Nü” Pangzi De Wenhua Chashi, Shaoguan Xueyuan Xuebao (Shehui Kexue Ban), Vol.25 No.11, 2004, s. 29.

¹¹ Fal Yazıtları 甲骨文 (Jiǎgǔwén): Çin yazısının ilk örneklerini oluşturur; Shang Hanedanlığı döneminden kalmaz. Fal Yazıtları, kaplumbağa kabuğu ve hayvan kemikleri üzerine yazılmış yazılardır. Antik Çin’de gelecekle ilgili kehanette bulunmak ve fal bakmak, siyasal yaşamda önemli bir yere sahipti. Hükümdar ile Gök yani Tanrı arasındaki iletişim Fal Yazıtları aracılığı ile olurdu. Göğün emirlerini öğrenmek için kabuklara ve kemiklere gelecek ile ilgili kehanet soruları ve kehanetin gerçekleşip gerçekleşmediği de yazılırdı. S. İmge Azertürk, *Çivi Yazısı ve Çin’in Fal Yazıtları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, No. 37, 2014, s. 72-75-79.

¹² Bkz. S. İmge Azertürk, *Çince İmlerde Saklı Olan Kadın Kültürü*, I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Kayseri, USBİK 2018, s. 366.

kadının erkekten çok yüksek ve önemli bir konumda olduğunu göstermektedir.”¹³

Sabit sözcük grubu olarak deyimler, değişmez özelliktedir. Birçok deyim arasında, (kadın-kız 女) imi içeren deyimler şüphesiz cinsiyet kavramına sahiptir. Bu deyimlerin incelenmesiyle cinsiyet faktörünün Çince sözcük sıralaması üzerindeki etkisi gözlemlenebilir, aynı zamanda Çin toplumunun kadına olan bakışı ve kadının durumu hakkında da bilgi sahibi olabiliriz.

3. (Kadın-kız 女) İmi İçeren Dört İmli Deyimler

İnternet ortamındaki Deyimler Sözlüklerinden tespit edilen (kadın-kız 女) imi içeren toplam 127 tane dört imli deyim bulunmaktadır. Bu araştırma 127 deyim üzerinden yürütülmüştür. Deyimler ilk önce konularına göre sınıflandırılmıştır. Ancak bazı deyimler iki türlü karşımıza çıkmaktadır. Bu deyimlerde, dört im de aynı olmasına rağmen bazı imlerin sırasının değiştiği ama anlamlarının değişmediği görülmektedir. Örneğin: “绿女红男 ile 红男绿女”¹⁴ ve “女织男耕 ile 男耕女织”¹⁵ gibi. Konu dağılımında, bu tür 8 çift deyim, dört imi ve anlamları aynı olduğu için tek bir deyim olarak kabul edilmiştir. Tablo 1 de deyimlerin konulara göre dağılımı verilmiştir.

¹³ Jun Lei, *Ni Xiang Bu Dao De "Nü" Zi*, Pudong Kaifa, No. 3, 2019, s. 59.

¹⁴ 绿女红男 (lǜ nǚ hóng nán) / 红男绿女 (hóng nán lǜ nǚ): Güzel giyimli genç kızlar ve erkekler.

¹⁵ 女织男耕 (nǚ zhī nán gēng) / 男耕女织 (nán gēng nǚ zhī) : Feodal toplumda küçük köy ekonomisi, erkek tarlayla uğraşır, kadın ise dokumacılık yapar. Bütün ailenin, iş bölümü yaparak çalışmasını ifade eder.

Tablo 1: "Kadın, Kız" İmi İçeren Deyimlerin Konulara Göre Dağılımı

Konular	Deyim Sayısı ve %
Kız, Kız Evlat ya da Çocuk İle İlgili	23 (%19.32)
Evlilik İle İlgili	20 (% 16.80)
Kadının Duygu ve Aşkıyla İlgili	13 (%10.92)
Kadının Toplumdaki Yeri	12 (%10.10)
Kadının Güzelliği İle İlgili	10 (%8.40)
Kadın-kızın, Erkek, Genç, Yaşlı Sözcükleri ile Birlikte İnsanı İfade Etmesi	8 (%6.72)
Bekarlıkla İlgili	7 (%5.88)
Kadını Erkekten Aşağı Görme	5 (%4.20)
Kadının Giyimiyle İlgili	5 (%4.20)
Kadının Yeteneği İle İlgili	2 (%1.68)
Kadının Tavrı İle İlgili	2 (%1.68)
Diğer	12(%10.10)
TOPLAM	119

Konulara göre dağılımda ilk üç sırada yer alan konular: Birinci sırada 23 deyim ile kız evlat ya da çocuk ile ilgili olan deyimler dikkat çekmektedir. Bunlar genelde kız ve erkek çocuk doğurmakla, kız ve erkek çocuk büyütmenin ağır ve zor olmasıyla, anne ve babaların çocukların eğitim ve evliliklerinden sorumlu olduklarıyla ilgili anlamlar içeren deyimlerdir. Çin toplumunda da her toplumda olduğu gibi genel olarak çocuk doğurup büyütme ve mürüvvetlerini görmek önemli olgulardır.

İkinci sırada ise 20 deyim ile evlilik üzerine olan deyimler bulunmaktadır. Buradaki deyimler de genelde erkek ve kadının evlenmesi, bir kızın erişkin olduktan sonra zamanında evlenmesi gerektiği, evlilikte kimin uygun eş olacağı yani kadın erkek uyumu olarak ideal çift anlamındaki deyimler yer almaktadır. "Geleneksel Çin toplumunda kız çocuğu erişkin olduktan sonra mutlaka evlenmeli idi. Kadın evlendiğinde hayatını erkeğe emanet eder, erkeğe bağımlı olarak kocasının ailesi ile birlikte yaşardı."¹⁶

¹⁶ Haiying Gao, (*Shuo Wen Jie Zi*) *Nü Bu De Wenhua Chanshi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yang Zhou Daxue, Jiangsu, 2007, s. 36.

Evliliğe ve aileye önem veren Çin toplumunda evlenecek kadının ve erkeğin uyumu da, evliliğin temellerinin sağlam olması için önem taşımaktadır. Evlilikle ilgili olan bu durumlar, deyimlere olan yansımalarından da açık ve net bir biçimde gözlemlenebilmektedir. İncelenen deyimler içinde üçüncü sırada, 13 deyim ile kadınlara erkek arasındaki güçlü, duygulu, kalıcı aşkı ve sevgiyi ifade eden deyimler yer almaktadır. Çince kadın bedeni, görünümü ve güzelliği ile ilgili sözcük dağarcığı, sıkça kadın deyimlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmada incelenen deyimler içinde 10 deyim Çin güzellik anlayışı hakkındadır. "Çin geleneksel kültüründe kadın güzelliğinin en temel özellikleri kadının ince narin, yürüyüşünün zarif, güzel görünümlü, karakterinin de yumuşak ve hassas olmasıdır."¹⁷

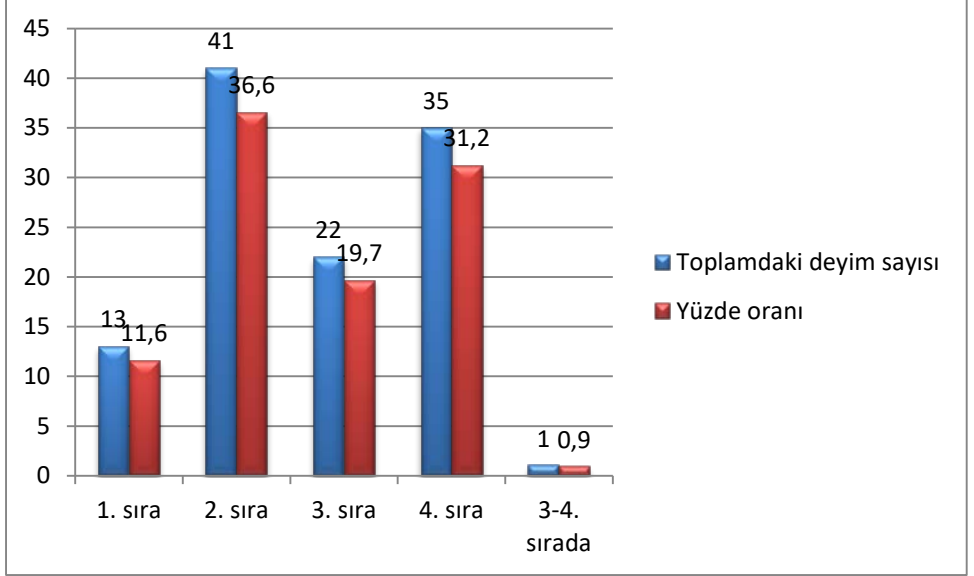
İkinci olarak, (kadın-kız 女) iminin deyim içinde kaçınıcı sırada yer aldığına dair bir inceleme yapılmıştır. Bu deyimler içinde (kadın-kız 女) iminin yer aldığı konumu, sırası da aynı değildir. Bu kısımda dört imli deyimlerdeki (kadın-kız 女) iminin sözcük sırası nicel olarak ele alınarak cinsiyet faktörünün Çince sözcük sırası üzerindeki etkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. İncelenen dört imli deyimlerde, (kadın-kız 女) iminin deyim içinde birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sıralarda yer aldığı görülmektedir. Buradaki inceleme toplam 112 deyim üzerinden yapılmıştır. Deyimin dört iminin aynı olduğu fakat (kadın-kız 女) iminin sırasının değişerek deyim anlamının değişmediği "15"¹⁸ deyim, bu incelemeye dâhil edilmemiştir. Örneğin: "倩女离魂 ile 离魂倩女"¹⁹ gibi. Bu örnekte ilk deyimde (kadın-kız 女) imi 2. sırada yer alırken; ikinci deyimde, (kadın-kız 女) imi 4. sırada yer almaktadır. Bu iki deyim, iki farklı biçimde kullanılmış olmasına rağmen anlamları aynıdır. İncelenilen deyimler içinde 8 deyim iki farklı biçimde kullanımları ile karşılaşılmıştır. Günlük hayatta konuşmada bazı deyimlerin böyle kullanıldığı olur. Nedeni ise konuşmada telaffuz açısından ses uyumunun öne çıkmasıdır.

¹⁷ Wenjuan Sun, *Nüxing Chengyu Yu Zhongguo Chuantong Wenhua Xinli Tanxi*, Qing Chun Sui Yue, No.8, 2012, s. 7.

¹⁸ İki türlü kullanımı olan deyimlerin bir tanesinde kadın, kız imi yer değiştirmemiş, her iki kullanımda da 4. sırada yer almıştır. Bu deyim bir deyim olarak buradaki rakama dâhil edilmiştir.

¹⁹ 离魂倩女 (lí hún qiàn nǚ) / 倩女离魂 (qiàn nǚ lí hún): Eski dönemlerde genç bir kızın aşk için ölmesi.

Tablo 2: Kadın, kız İmi İçeren Deyimlerde Kadın, kız İminin Yer Aldığı Sıra

Tablo 2'den de anlaşılacağı üzere, 13 deyimde (kadın-kız 女) imi, deyimlerin başında yani 1. sırada yer almaktadır. Örneğin: “女大须嫁”²⁰, “女中豪杰”²¹ gibi. 41 deyimde ise 2. sırada yer aldığı görülmektedir. Örneğin: “楚女腰肢”²², “神女生涯”²³ gibi. 22 deyimde 3. sıradadır. Örneğin: “男唱女随”²⁴, “男盗女娼”²⁵ gibi. 35 deyimde de 4. sıradadır. Örneğin: “九天仙女”²⁶, “左家娇女”²⁷ gibi. Tablo 2'ye göre, (kadın-kız 女) imi en çok 2. ve 4. sıralarda yer almaktadır.

²⁰ 女大须嫁 (nǚ dà xū jià): Bir kızın erişkin olduktan sonra zamanında evlenmesi gerektiği anlamına gelir.

²¹ 女中豪杰 (nǚ zhōng háo jié): Kadınlar arasında üstün kabiliyetli, olağanüstü göze çarpan kişileri ifade eder.

²² 楚女腰肢 (chǔ nǚ yāo zhī): İnce belli kadın, güzel kadın.

²³ 神女生涯 (shén nǚ shēng yá): Hayat kadınınun yaşamı

²⁴ 男唱女随 (nán chàng nǚ suí): Kadının erkeğe bağlı olması gerektiği anlamına gelir. Kadın erkek uyumluluğu.

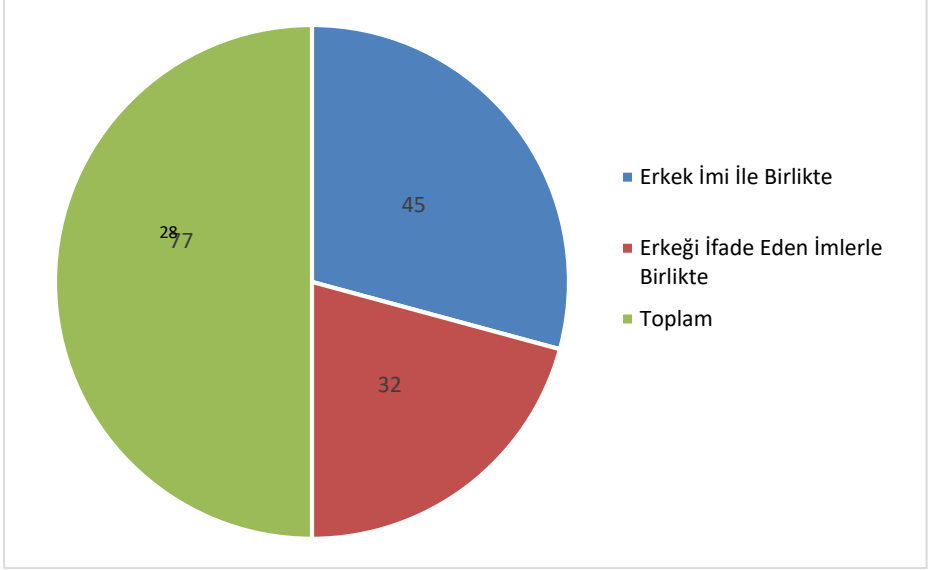
²⁵ 男盗女娼 (nán dào nǚ chāng): Erkeğin hırsızlık, kadının hayat kadınlığı yapması. Erkek ve kadının kötü, kirli işler yapması.

²⁶ 九天仙女 (jiǔ tiān xiān nǚ): Cennetteki perileri ifade eder. Aynı zamanda eşsiz güzellikteki kadın anlamındadır.

²⁷ 左家娇女 (zuǒ jiā jiāo nǚ): Güzel sevimli genç kızlar

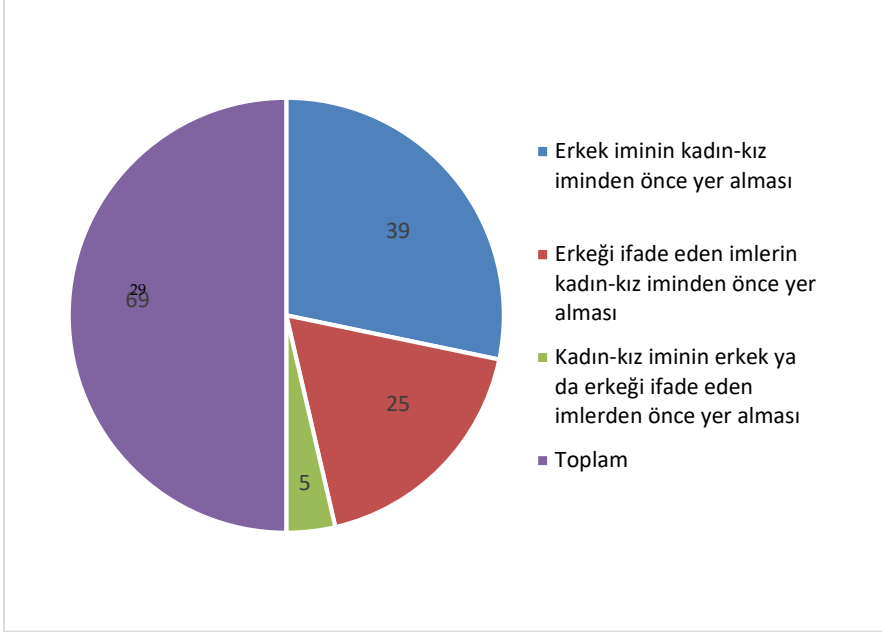
Üçüncü olarak, incelenen bu deyimlerde, (kadın-kız 女) iminin sıklıkla (erkek 男) imi ya da erkeği ifade eden imlerle birlikte kullanılması dikkat çekmektedir.

Tablo 3: Kadın-Kız İminin, Erkek ve Erkeği İfade Eden İmlerle Birlikte Kullanıldığı Deyimler

(Kadın-kız 女) iminin, (erkek 男) imi ve erkeği ifade eden imlerle birlikte kullanılan deyimlerin toplam sayısı 77dir. Bu bütün deyimlerin %64.7'sine karşılık gelmektedir.

²⁸ Burada da iki türlü kullanımı olan deyimler tek deyim olarak hesaplanmıştır.

Tablo 4: Erkek ve Erkeği İfade Eden İmlerin, (Kadın-kız 女) İminin Önce Yer Alması

(Kadın-kız 女) imi ile erkek ya da erkeği ifade eden imlerden oluşmuş deyimlerin içinde toplam 64 deyimde, erkek ya da erkeği ifade eden imler, (kadın-kız 女) iminin önünde yer almıştır. (Kadın-kız 女) iminin, erkek ve erkeği ifade eden imlerden önce kullanıldığı deyim sayısı sadece 5'dir. Bu rakamlardan da anlaşıldığı üzere, erkek iminin ön sırada kadın iminin arka sırada olduğu sözcük sırası; kadının ön sırada erkeğin arka sırada olduğu sözcük sırasından çok daha fazladır. Ayrıca hem kadın hem de erkek iminin birlikte kullanıldığı deyimlerde, erkeği öven kadını küçük gören anlamlar da bulunmaktadır.

Çince (kadın-kız 女) imi içeren dört imli deyimlerde, sayısı çok olmasa da, kadının toplumdaki yeri, kadını erkekten aşağı görme ile ilgili olan deyimler kadına olan bakışı ve kadının durumunu tespit etmekte dikkat çekicidir. Kadının toplumdaki yeri ile ilgili olan deyimler içinde iki tanesi kadın erkek eşitliğini ifade eden deyimlerdir. Bu deyimler içinde diğerleri ise, kadının erkekten farklı olduğunu, kadın erkek uyumundan ama bu uyumda kadının erkeğe bağlı olmasından bahseder. Kadını erkekten aşağı görme ile ilgili deyimler sadece 5 tane olsa da ataerkil Çin toplumunda kadının aşağı ve ikincil konumunu açıklayan niteliktedir. Ayrıca (erkek 男) ve (kadın-kız 女)

iminin birlikte görüldüğü deyimler dışında, kadın iminin başta olduğu²⁹ Bu rakama iki türlü kullanımı olan deyimler dâhil edilmemiştir. Deyimlere baktığımızda büyük çoğunluğunun kız çocuğunun büyüdüktan sonra yetişkin biri olduğunda mutlaka ailesinden ayrılarak evlenmesi gerektiğini, ailesinin yanında uzun süre yaşamasının doğru olmadığını anlatan deyimler olduğu görülmektedir. Bunlar da yine, o zamanki geleneksel toplumda kadının yerinin aşağı statüde olduğunu göstermektedir.

Deyimler üzerine yapılan bu incelemelerde Çince sözcük sıralamasında cinsiyet faktörünün belli bir etkiye sahip olduğu görülebilmektedir. Çince sözcük sıralamasında, hem kadın iminin hem de erkek ya da erkeği ifade eden imlerin birlikte kullanıldığı deyimlerde, erkek imi büyük çoğunlukla kadın iminden önce yer almıştır. Anlamsal açıdan bakıldığında, erkeğin güçlü kadının zayıf, erkeği öven kadını küçük gören ifadelerde bulunmaktadır. Bu durumlar, kadını baskı altında tutan erkek egemen gücün ve kadını dışlayan ayrımcılığın da göstergesidir. Fakat günümüzde toplumun sürekli gelişimi ve ilerleyişi ile kadının Çin toplumdaki konumu da sürekli gelişmektedir.

4. Cinsiyet Faktörünün Çince Sözcük Sıralamasına Olan Etkisi

(Kadın-kız 女) imi içeren dört imli deyimlerin analizinden anlaşıldığı üzere, cinsiyet faktörünün etkisine bağlı olarak, erkek iminin önde kadın iminin arkada, erkeği öven kadını küçük gören olguların nedenleri, üç madde halinde açıklanabilir.

1) Toplumsal Yapı: “Birçok deyimın kaynağı Çin’in eski tarih ve klasik edebiyat kitaplarıdır.”³⁰ Bu yüzden yukarıda bahsi geçen olguları anlayabilmek için, Çin’in eski toplumsal yapısına ve tarihine değinmek gerekmektedir. Eski Çin toplumu, hem anaerkil hem de ataerkil süreçlerden geçmiştir. “Anaerkil toplumda kadınlar, sosyal ve ekonomik açıdan çok önemli bir konumdadır, bu nedenle kadınların sosyal statüsü erkeklere göre daha yüksektir ve bu dönemde kadınlar baskın bir konumdadır, toplumun tamamında kadının güçlü erkeğin güçsüz olduğu düşüncesi kabul görmüştür.”³¹ Toplumsal üretimin ve üretim araçlarının sürekli gelişimi ile beraber erkekler üstünlüğü yavaş yavaş ellerine geçirdikleri için, toplumdaki ekonomik durumları da gittikçe güçlenmiş ve kontrol gücünü de elde etmişlerdir. Böylece kadının toplumdaki yeri ve itibarı günden güne gerilemiş, erkeğe bağlı bir konuma gelmiştir. Bunun sonucunda da anaerkil

³⁰ Qi Wang, Yu Zhang, Guanyuan Peng, *Chengyu de Zhongyao Laiyuan: Gudai Dianji Yu Wenxue Zuopin*, Dazhong Wenyi, No.12, 2019, s. 243.

³¹ Jialin Zhu, *Xingbie Yinsu Dui Hanyu Yuxu De Yingxiang*, Mudan, No 1, 2016, s. 122.

toplumun yerini, erkeğin öneminin saygınlığının arttığı, gücünün ve sözünün geçtiği, kadının erkeğe bağlı itaatkâr konumda bulunduğu ataerkil toplum almıştır. “Ataerkil toplumda erkeğin konumu kadına göre çok yüksek olduğundan gündelik hayatta, erkek ile ilgili sözcükler ve tanımlamaların dizim sırası genellikle kadınlar için kullanılanlardan önce yer almaktadır.”³² “男女有别”³³, “男尊女卑”³⁴, “重男轻女”³⁵ gibi incelenen deyimlerde de görüldüğü üzere erkek imi ön sırada, kadın imi erkek iminden sonra ya da daha arka sırada bulunmaktadır.

2)Düşünce Yapısının Etkisi: Tarımsal ekonomiye dayalı feodal toplum Çin’i binlerce yıl yönetmiştir. Bu feodal ataerkil toplumun düşünce yapısı, Çin dili ve kültürü için önemli bir yere sahip olan deyimlerde de karşımıza çıkmaktadır. “Batı Zhou (M.Ö. 1046 - M.Ö. 771) Hanedanlığında “Değişimler Kitabında”³⁶ kadınların ve erkeklerin konumu belirlenmiştir. Gökyüzü ve erkek Yang’ı yani güçlü pozitif kutbu, yeryüzü ve kadın Yin’i yani zayıf negatif kutbu temsil etmektedir. Bu nedenle kadınlar yeryüzü ile aynı yolu izlemelidirler. Bu düşünce yapısı o dönemin ahlak görüşü haline dönüşmüştür.”³⁷ “Kadının erkeğe bağlı erkek ile uyumlu olması”³⁸ gerektiği anlamındaki bu deyimler, “Ru Düşünce Ekolünün”³⁹ benimsediği görüşlerdendir. “Beş Klasik Kitaptan bir diğeri olan ‘Törenler Klasikinde’⁴⁰ kadının takip ederek itaat etmesi gereken kişilerin, evlenmeden önce babası, evlendikten sonra kocası, kocası ölünce de oğlu olduğu yazılıdır.”⁴¹ “Bu, daha

³² Xinping Sun, *YingHan Cheng Duici Cixu Yitong De Renzhi Yu Wenhua Bianxi*, Huiyin Gongxueyuan Xuebao, Vol.15 No 4, 2006, s.31.

³³ 男女有别 (nán nǚ yǒu bié): Erkek ve kadın arasındaki farklılıklar. Erkekler ve kadınlar farklıdır.

³⁴ 男尊女卑 (nán zūn nǚ bēi): Erkeği kadından üstün görmek.

³⁵ 重男轻女 (zhòng nán qīng nǚ): Kadını küçümseyerek, erkeğe değer vermek; erkeği kadından üstün görmek. Kadını küçümseyen feodal düşünceyi ifade eder.

³⁶ Değişimler Kitabı (周易 Zhou Yi): Konfüçyüs (M.Ö. 551-M.Ö. 479) tarafından derlenen Beş Klasik Kitaptan biridir. Eski dönemlere ait bir fal kitabıdır. Kitap, Değişimler Klasik (Yi Jing 易经) olarak da adlandırılır. Konfüçyüs, Değişimler Kitabını derleyerek bir felsefe ve ahlak kitabı yaratmıştır. Değişimler Kitabına göre, evrenin temelini, Yin (阴)-Yang (阳) yani zıtlıklar oluşturmaktadır. Yin, negatif, eksi, dişil olanı; Yang ise pozitif, artı, eril olanı ifade etmektedir. Bülent Okay, *Konfüçyüs*, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004, s. 54.

³⁷ Qingyi Xia, *Lun Zhouyi De Xingbie Zhexue*, Zhejiang Xuekan, No: 2, 2001, s. 93.

³⁸ 男倡女随 (nán chàng nǚ suí) ya da 男唱女随 (nán chàng nǚ suí)

³⁹ Ru Düşünce Ekolü (儒家 Ru Jia): Ru Düşünce Ekolünün kurucusu ünlü düşünür ve eğitimci Konfüçyüs’dür. Konfüçyüs, insan sevgisine değer veren bir düşüncenin öncüsüdür. Gerçekleştirmek istediği ideal çizgi, yol Ren (仁) adı verilen insanlıktır, yani insanları sevmektir.

⁴⁰ Törenler Klasik (礼经 Li Jing): Beş Klasik Kitaptan biridir. Dinsel törenlerde ve devlet işlerinde uyulması gereken kuralları içermektedir. Çindeki feodal yapıya uygun olarak büyük küçük, kadın erkek ve akrabalar arasındaki ilişkilerin nasıl olması gerektiğini anlatmaktadır. Okay, a.g.e., s. 57.

⁴¹ Zhu a.g.e., s. 122.

sonraları Çin feodal toplumunun ahlak sistemini oluşturacak olan ‘ (Sangang Wuchang 三纲五常) Üç itaat beş ahlak ’ görüşünün kaynağı olmuştur.”⁴² Bu görüşlerden, o zamanki toplumda kadının hiçbir statüye sahip olmadığı, erkeklere itaat eden erkeğe bağlı bir konumda oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca “Batı Han (M.Ö. 206 – M.S. 25) Hanedanlığından itibaren ülke Konfüçyüs düşüncesine uygun bir biçimde yönetilmeye başlanmıştır.”⁴³ Bunun sonucu olarak Ru Düşünce Ekolünün ahlak görüşü gittikçe daha çok yayılmış ve benimsenmiştir. Feodal toplumun bu görüşlerinin benimsenmesi ve yayılması, yukarıda da ifade edildiği üzere Çince deyimlerde sözcük sıralamasını önemli ölçüde etkilemiştir. Erkek iminin kadın iminden önce kullanıldığı ve erkeğin güçlü kadının zayıf, erkeği öven kadını küçük gören anlamlardaki deyimlerin de ortaya çıkmasına neden olmuştur.

3)Cinsiyet Ayrımcılığı: Çin uzun süredir ataerkil bir toplumdur. Ataerkil toplumlarda da kadınlara karşı bir ayrımcılık görülmektedir. Bu ayrımcılığa Çin’de de sıkça rastlanılmaktadır. “Eski Çin’de erkeklerin estetik ve güzellik olarak kabul ettikleri kadınların küçük ayaklı olma fikri, küçüklükten itibaren kızların ayaklarını bağlayarak küçültülmesi geleneğini doğurmuştur. Çinli kadınların yüzlerce yıl acı çekmelerine neden olan ‘Ayak Bağlama Geleneği’ ancak 1912 de yasaklanmıştır.”⁴⁴ “Kadının yetenezsiz olması erdemdir” görüşünden dolayı eskiden okullara kız öğrenci kabul edilmezdi. Çin’de çok erken dönemlerde yapılmaya başlanmış olan memurluk sınavlarına da kadınların katılması yasaktı. Bu örneklerden de anlaşılacağı üzere o zamanlarda kadınlar ağır bir şekilde ayrımcılığa ve baskıya uğramışlardır. Dil, toplumsal bir olgu olarak, insan ve toplumla yakından ilgilidir. Bu yüzden bu tür ayrımcılıklar da yavaş yavaş insanların günlük yaşamına, iletişimine yansımış ve geçmişten günümüze kadar farklı şekillerde kullanılmıştır. Örneğin: “妇人女子”⁴⁵ ve “重男轻女”⁴⁶ gibi deyimler kadını hor görerek, küçümseyerek, kadına karşı ayrımcılık ifade eden deyimlerdir.

⁴² Bkz. Azertürk, Semine İmge, Akman ve Tuğçe, “Konfüçyüs’ün Kadın Görüşü Üzerine”, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 19/1 (Haziran 2018): 19-37. <https://doi.org/10.17494/ogusbd.456909>

⁴³ Sun, a.g.e., s.7.

⁴⁴ Bkz. Gonca Ünal Chiang, *Çin’de Ayak Bağlama Geleneği “Bir Çift Küçük Ayak; Bir Kap Gözyaşı”*, I. Asya Dilleri ve Edebiyatları Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Kayseri, 2011, s. 147-154.

⁴⁵ 妇人女子 (fù rén nǚ zǐ): Kadını ifade eder, kadının zayıf yetenezsiz olduğu için hor görülmesi.

⁴⁶ 重男轻女 (zhòng nán qīng nǚ): Kadını küçümseyerek, erkeğe değer vermek; erkeği kadından üstün görmek. Kadını küçümseyen feodal düşünceyi ifade eder.

5. Sonuç

Çin'de, tarihsel süreç ve kültürel birikim, deyimlerin oluşmasında ve gelişmesinde çok önemli bir rol oynamıştır. Çalışmanın konusu olan kadın imi içeren dört imden oluşmuş deyimlerde de gözlemlenebilmektedir. Kadını konu edinen deyimler, Çince önemli bir yer tutar. Bu deyimler üzerine yapılan inceleme, Çin toplumundaki kadın algısını ve kadın hakkındaki fikirleri ortaya koymada yardımcı olmuştur. Çin feodal ataerkil toplumunda kan bağı ve ast üst ilişkisi önemli idi. Tarımsal ekonomiye dayalı feodal toplum ve düşünce yapısı Çin toplumunu çok uzun yıllar yönetmiştir. Buna bağlı olarak erkek üstünlüğü toplumda tek egemen unsur haline gelmiştir. Bu tarz bir yapı içerisinde kadının toplumda ve hatta aile içindeki konumu geri planda kalmıştır. Erkeğe bağımlı olması kılınmıştır. Öyle ki, kadın evlenmeden önce babaya, evlendikten sonra kocasına, kocası öldükten sonra oğluna eğer erkek evladı yoksa erkek kardeşine itaat etmek zorundaydı.

Çalışmaya konu olan deyimler içinde hem erkek hem de kadın iminin birlikte kullanıldığı deyimlerde, erkek iminin kadın iminden önce yer alması, feodal düşünce yapısının, kadına olan bakış açısının ve ayrımcılığın dile olan bir yansımasıdır. Kadın imi içeren deyimlerin incelenmesiyle, cinsiyet kavramının Çince sözcük sırasını etkilediği, yani erkeğin güçlü kadının zayıf, erkeği öven kadını küçük gören cinsiyet ayrımcılığı açık bir biçimde görülebilmektedir. Ayrıca tarihin, kültürün ve düşünce yapısının etkisiyle dile de yerleşmiş olan bu cinsiyet ayrımcılığının yok olabilmesi çok önemli olmakla birlikte hem zor hem de karmaşık bir konudur. Çünkü bunlar, toplumda derin bir şekilde yer eden geleneksel düşüncenin değişmesine, kadınların eğitilerek bilinçlenmesine, dilin yapısına ve kullanım alışkanlıklarına bağlıdır. Bu açıdan bakıldığında bu değişimlerin gerçekleşebilmesi, ancak uzun vadede olabilecek olgulardır.

Kaynakça

- Aksan Doğan, *Türkçenin Gücü*, Bilgi Yayınevi, Ankara, 2009.
- Azertürk, S. İmge, *Çin Yazısının Tarihçesi ve Çince Sözcük Türetme Yolları*, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, cilt 51 sayı 1, 2011.
- Azertürk, S. İmge, *Çivi Yazısı ve Çin'in Fal Yazıtları*, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Cilt 1, No. 37, 2014.
- Azertürk, S. İmge, *Çince İmlerde Saklı Olan Kadın Kültürü*, I. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Kayseri, USBİK 2018.
- Azertürk, Semine İmge ve Akman, Tuğçe, "Konfüçyüs'ün Kadın Görüşü Üzerine", Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi 19/1 (Haziran 2018).
<https://doi.org/10.17494/ogusbd.456909>
- Cui, Xiliang, *Hanyu Shuyu Yu Zhongguo Renwen Shijie*, Beijing Yuyan Daxue Chubanshe, Beijing, 2005.
- Gao, Haiying, (*Shuo Wen Jie Zi*) *Nü Bu De Wenhua Chanshi*, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Yang Zhou Daxue, Jiangsu, 2007.
- Huang Borong ve Liao Xudong, *Xiandai Hanyu Shang Ce*, Gaodeng Jiaoyu Chubanshe, Beijing, 2006.
- Liang, Xinyue, *Yuxu Zai Hanyu Yufa Zhong De Zuoyong*, Wenxue Jiaoyu (Xia), No 9, 2018.
- Li, Xiaoyan ve Li, Xiaojing, "Nü" *Pangzi De Wenhua Chashi*, Shaoguan Xueyuan Xuebao (Shehui Kexue Ban), Vol.25 No.11, 2004.
- Lei, Jun, *Ni Xiang Bu Dao De "Nü" Zi*, Pudong Kaifa, No. 3, 2019.
- Okay, Bülent, *Konfüçyüs*, Okyanus Yayıncılık, İstanbul, 2004.
- Sun, Wenjuan, *Nüxing Chengyu Yu Zhongguo Chuantong Wenhua Xinli Tanxi*, Qing Chun Sui Yue, No.8, 2012.
- Sun Xiping, *YingHan Cheng Duici Cixu Yitong De Renzhi Yu Wenhua Bianxi*, Huiyin Gongxueyuan Xuebao, Vol.15 No 4, 2006.
- Türközü, S. Göksel, *Çeviri Amaçlı Korece Atasözleri Deyimler ve Hanca Dörtlemeler -Türkçe Karşılıklarıyla-*, Likya Kitap Lotus Yayın Grubu, Antalya, 2018.
- Ünal Chiang, Gonca, *Çin'de Ayak Bağlama Geleneği "Bir Çift Küçük Ayak; Bir Kap Gözyaşı"*, I. Asya Dilleri ve Edebiyatları Sempozyumu, Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Kayseri, 2011.
- Vardar, Berke, *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Multilingual Yabancı Dil Yayınları, İstanbul, 2002.
- Wang, Qi, Zhang, Yu, Peng, Guangyuan, *Chengyu de Zhongyao Laiyuan: Gudai Dianji Yu Wenxue Zuopin*, Dazhong Wenyi, No.12, 2019.
- Xia, Qingyi, *Lun Zhouyi De Xingbie Zhexue*, Zhejiang Xuekan, No. 2, 2001.
- Zhu, Jialin, *Xingbie Yinsu Dui Hanyu Yuxu De Yingxiang*, Mudan, No. 1, 2016.

İnternet Deyim Sözlükleri

- <http://www.360chengyu.com/zi/5973.html> (Erişim Tarihi: 30.08.2019)
- <http://xh.5156edu.com/html5/185351.html> (Erişim Tarihi: 01.09.2019)
- <http://chengyu.t086.com/cy6/6604.html> (Erişim Tarihi: 31.08.2019)
- <http://www.cidianwang.com/cy/w/wenjunxingua67.htm> (Erişim Tarihi: 03.08.2019)
- <http://www.kt250.com/chengyu/120700.html> (Erişim Tarihi: 04.08.2019)
- <https://cidian.911cha.com/MjAwOGs=.html> (Erişim Tarihi: 28.07.2019)